

УДК 378.004.946.06

DOI <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i29.959>**Л. Т. Швидун**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7286-8103>старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»

Дніпропетровської обласної ради»,

аспірантка

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

**ПРО КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОЇ МОБІЛЬНОСТІ
В НАУКОВО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПИ**

Постановка проблеми. Нині Україна разом з європейською спільнотою здійснює розбудову просторів вищої освіти й досліджень, активізуючи політику у сфері академічних обмінів. З одного боку, цей підхід нормативно закріплений в установчих документах із реалізації Болонського процесу, з іншого боку, – він є відродженням важливої освітньої традиції, яка існувала й актуалізувалась тією чи іншою мірою протягом усієї історії університетської освіти, яка є однією з основ ідеї університету в цілому [4, с. 12].

М. Байрем (M. Byram) і Ф. Дервін (F. Dervin) наголошують: «У середині 90-х років спостерігається поширення так званої мобільності паралельно з наростанням глобалізаційних процесів у світі, в процесі чого мобільність стає дисоційованою від її розуміння як лише фізичної мобільності з метою подолання територіальних обмежень, кордонів, відбувається включення до контексту її використання не тільки людей і капіталу, але й соціальних груп, об'єктів, інформацій, ідей тощо. У результаті цього мобільність зараз інтерпретується як модний концепт, навіть міф, що обґрунтовує безперервність, текучість, відсутність кордонів» [25, с. 14].

Спробуємо розглянути проблему концептуальних засад освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи за схемою: мобільність – види мобільності – академічна мобільність, професійна мобільність – освітня мобільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На нашу думку, поняття «мобільність» – дуже складне явище, яке не може зводитися лише до простого обміну студентами чи викладачами, воно перебуває у сфері вивчення багатьох наук: філософії, соціології, педагогіки, психології, демографії, географії, економіки, державного управління, права, політології, історії; відповідно, академічна мобільність є предметом уваги багатьох учених: філософів, соціологів, психологів, педагогів, управлінців тощо. Проблему досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема Ч. Венкель, І. Єнгіна, Я. Кінгслі, Дж. Найт, С. Раян, М. Руїз-Корбелла, У. Тайхлер,

Б. Вахтер, Г. Де Віт, І. Ференц, Л. Рамблі, С. Бюргер, Ю. Ланзендорф, П. Бурдьє, К. Девіс, Е. Дюркгейм та інші. Т. Жижко, Н. Гуляєва, Д. Свириденко, Л. Сокур'янська, О. Дейнеко, А. Карапетян, А. Циганаш, О. Хмелевська, С. Гончаренко, Є. Дудишева, В. Осадчий, Д. Свириденко, В. Свідовська, Т. Титовець, А. Чирва, С. Оксамитна зробили вагомий внесок у дослідження питання академічної мобільності. Але водночас вважаємо доцільним глибше розглянути концептуальні засади освітньої мобільності в умовах модернізації системи освіти України.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення аналізу концептуальних засад освітньої мобільності не лише вищої школи, але й системи неперервної та загальної середньої освіти, зосередження уваги на проблемах національної освітньої мобільності з боку модернізації сучасного освітнього простору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мобільність у перекладі з латинської (mobiliss) дослівно означає рух, рухливість. У довідникових джерелах мобільність розглядається як «рухливість, здатність швидко орієнтуватися в ситуації, знаходити потрібні форми діяльності» [5, с. 682].

Досліджуючи концептуальні засади освітньої мобільності, вважаємо доцільним звернутися до історико-рефлексивного аналізу, який показує, що академічна мобільність має давні корені.

Нашу думку підтверджує теза Ю. Сергєєвої: «Мобільність академічного середовища в Європі – далеко не новий феномен в освіті. Він зародився задовго до появи перших університетів і мав велике значення для розвитку європейської історії та культури. Але саме оформлення університетської освіти в Європі надало мобільності міжнародного академічного статусу. З появою університетів у XII столітті й аж до середини XX століття академічна мобільність була одним із головних принципів існування та розвитку вищої освіти в Європі» [6, с. 19].

У XXI столітті в Західній Європі розгорнулася дискусія, предметом якої став процес інтернаціоналізації та його форми. Дослідниця Джейн Найт одна

з перших зазначає [26, с. 5–6], що цей популярний термін має різне значення для різних людей і використовується для позначення різних процесів. Для одних – це сукупність міжнародних заходів, таких як академічна мобільність для викладачів і студентів; спільні проєкти із зарубіжними колегами; міжнародні академічні програми й дослідницькі ініціативи. Для інших – це продаж освітніх послуг в інші країни шляхом франчайзингу чи створення відокремлених кампусів із використанням як технік безпосередньої взаємодії, так і численних технологій дистанційного навчання. Ще одна група розуміє інтернаціоналізацію як процес реалізації власних проєктів на міжнародному освітньому ринку. Джейн Найт розглядає інтернаціоналізацію як «включення міжнародного, міжкультурного й глобального компонента до цілей, функцій і процесу набуття вищої освіти» [26, с. 11].

Ми солідарні з У. Тейлором, який вважає, що історія розвитку європейської освіти свідчить про те, що нині в Європі доречно говорити не стільки про інтернаціоналізацію вищої освіти, скільки про реінтернаціоналізацію, про повернення до традицій середньовічної європейської культури й культури XVII століття [27, с. 91].

В Україні культурно-освітнім осередком XVII–XIX ст. була Києво-Могилянська академія, яка стала міжнародним освітнім центром всієї Східної Європи й для якої характерні були зародки академічного обміну. «Природна річ, що найохочіші до науки вихованці Києво-братської школи, бажаючи поширити й поглибити свою освіту, <...> спрямовували свої стопи на Захід, переважно до Польщі. У школах польських, переважно в єзуїтських, закінчили свою освіту такі особи, як Сильвестр Коссов, Іосиф Конашевич-Горбацький, Інокентій Гізель, Варлаам Ясинський, Іоасаф Кроковський, Стефан Яворський та інші. Деякі доходили навіть до Риму» [7, с. 287].

Погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників сходяться в розумінні мобільності як руху в пізнанні, в освіті, в професійній діяльності, переходу особистості з однієї соціальної позиції до іншої, який зумовлюється її властивостями, здібностями й професіоналізмом тощо. У працях сучасних науковців найчастіше зустрічаються такі трактування поняття «мобільність»:

- міра здатності фактора виробництва до переміщення між сферами використання [8, с. 130];
- рухливість, готовність до швидкої реакції, швидкого включення в діяльність [9, с. 15];
- одна із сутнісних характеристик людини, яка проявляється в процесі праці, тобто професійній діяльності. Мобільний фахівець повинен являти собою людину як універсум [10, с. 67];
- з одного боку, – специфічний освітній феномен, асоційований із процесами забезпечення вза-

ємодії національних освітніх просторів, з іншого – метафора соціального розвитку [11, с. 9].

Дослідниця Н. Гуляєва розглядає академічну мобільність як можливість упродовж періоду навчання провчитись один або більше семестрів в іншому вищому навчальному закладі, де готують фахівців із цієї ж спеціальності із зарахуванням дисциплін (кредитів) і періодів навчання; ефективніше розвивати особистий інтелектуальний потенціал. Академічна мобільність є явищем динамічним, бо саме це – форма інтернаціоналізації освіти, що сприяє інтеграції індивіда до міжнародної системи освіти. Вона є важливою складовою процесу інтеграції вищих навчальних закладів у міжнародний освітній простір; періодом навчання студента в країні, громадянином якої він не є; виїздом певної кількості студентів для навчання за кордон; важливою якісною особливістю європейського простору, що передбачає обмін людьми між вищими навчальними закладами й між державами; це можливість обрання найкращих варіантів навчання для підготовки сучасного фахівця [12, с. 56].

А. Колодій акцентує на тому, що демократично налаштована освітянська громада вбачає вдосконалення освіти в сучасній Україні в руслі демократичних перетворень, у тісному зв'язку національних освітніх традицій і досвіду зі світовими тенденціями глобалізації та демократизації, а відповіддю на вимоги глобалізації є взаємне адаптування національних освітніх систем з урахуванням мобільності студентів і робочої сили [13, с. 696].

А. Мокій та І. Лапшина зазначають: «Необхідною для розвитку мобільності в нашій країні є побудова системи національної мобільності, яка уможливить здобути високий та якісний освітній і науковий рівні за поміркованих витрат» [14, с. 14]. Д. Свириденко вважає, що розбудову єдиного європейського простору вищої освіти не можна уявити без українського досвіду, який наше суспільство й українська освіта можуть дати нашим європейським партнерам [1, с. 5]. Зазначимо, що під Європейським простором вищої освіти (European Higher Education Area) розуміють простір вищої освіти країн – учасниць Болонського процесу, що проводять узгоджену й прозору освітню політику [15, с. 25].

Дослідник Дж. Уррі пропонує чотири підходи до розуміння мобільності:

1. Термін «мобільний» використовують для позначення того, що рухається або здатне рухатись.

2. В англійській мові з «мобільністю» пов'язаний «натовп» (mob), неорганізована маса людей, яка завдяки мобільності й непорядкованості не зафіксована в якихось границях і потребує регуляції та соціального контролю; сучасний світ

породжує множину нових небезпечних видів «мобу», наприклад, так звані «розумні натовпи» (smartmobs) зі складними процедурами регуляції та контролю [16, с. 74].

3. Розуміння мобільності як соціальної мобільності в традиційній соціології.

4. Ототожнення з довгостроковими процесами географічного переміщення, міграції [16, с. 74–75].

Систематизація типів мобільності згідно з Дж. Уррі така:

- тілесні переміщення людей заради роботи, дозвілля, сімейного життя, задоволень, міграції або втечі, по-різному організовані щодо контрастних просторово-часових модальностей (від щоденних поїздок на роботу до єдиного в житті вигнання з батьківщини);

- фізичні переміщення об'єктів між виробниками, споживачами й продавцями, рівно як відправлення, отримання подарунків і сувенірів;

- уявні переміщення за допомогою образів місць і людей, що здійснюються через різні друковані й візуальні носії інформації;

- віртуальні подорожі, часто в реальному часі, в яких долаються географічні й соціальні відстані;

- комунікаційні подорожі за допомогою обміну СМС, текстами, листами й телеграмами, через факс, телефон або мобільний телефон [16, с. 135–135].

Тобто мобільність стає атрибутом людей, ідей, інформації, цінностей тощо.

Дослідник М. Слюсаревський зазначає, що кожна людина за життя кудись переміщується, демонструючи різні види мобільності: під час переїзду індивіда з одного місця на інше маємо територіальну мобільність, під час зміни професії та роботи – професійну, під час зміни родинного стану – сімейну мобільність, зміна ж позиції індивіда в суспільстві свідчить про його переміщення в соціальному просторі [17, с. 114].

Науковці по-різному підходять до класифікації видів мобільності. С. Хоминець [18, с. 224] пропонує класифікувати академічну мобільність за різними ознаками:

- за суб'єктами реалізації – академічна мобільність викладачів і студентів;

- за об'єктами – навчальна, дослідницька (для студентів), підвищення кваліфікації (перепідготовка), обмін досвідом (викладання), проведення досліджень (для викладачів і студентів);

- за формами – реальна, віртуальна;

- за напрямом реалізації – вертикальна, горизонтальна, пряма, зворотна;

- за просторовою ознакою – регіональна, міжрегіональна, міжнародна.

В Європейському просторі вищої освіти виділяють такі типи академічної мобільності:

інституційна мобільність; мобільність програм; мобільність людей, фізична / дистанційна мобільність. Також ураховується рівень освіти суб'єктів мобільності (середня, середня професійна, вища професійна, фундаментальна) й географія (мобільність усередині країн ЄС, мобільність між країнами ЄС та іншими країнами світу, мобільність між країнами-сусідами).

Для нашого дослідження особливий інтерес представляє освітня мобільність, яку ми розглядаємо як різновид мобільності, що може бути як зовнішньою, так і внутрішньою, сприяє формуванню та підвищенню рівня знань, умінь, компетенцій не лише в період навчання, а й упродовж усього життя шляхом використання новітніх методів, способів набуття знань, може містити формальну, неформальну й (або) інформальну освіту, дистанційне навчання, дистанційне стажування, поєднання навчання з іншими видами діяльності тощо.

Складовими частинами освітньої мобільності, на наш погляд, є академічна мобільність, наукова мобільність, професійна мобільність.

Т. Прохоренко слушно зауважує, що освітня мобільність на сучасному етапі стає суттєвим фактором професійної успішності, забезпечує як внутрішній механізм розвитку самої людини, так і якісне й ефективно перетворення навколишнього професійного й життєвого середовища. Професійний успіх є важливою складовою частиною життєвого успіху людини й відбивається в ступені творчої своєрідності кінцевого результату діяльності, в досягненні поставленої мети, в перевищенні своїх попередніх результатів, тому орієнтація особистості на досягнення успіху є важливою умовою розвитку як особистості, так і суспільства [3, с. 169–170].

Ми також вважаємо, що відповіддю освітньої системи України на виклики глобального освітнього простору, конкуренцією на ринку освітніх послуг має стати розвиток внутрішньої освітньої мобільності, яка збільшує шанси людини на самореалізацію, підвищує якість трудових ресурсів національної економіки.

Нині ж внутрішня мобільність переважно розглядається як процедура переведення студента з одного українського вищого навчального закладу до іншого шляхом трансферу й накопичення кредитів ECTS.

На нашу думку, це надто вузьке трактування такого поняття, освітня мобільність має стосуватися не лише студентів, викладачів, а всіх учасників освітнього процесу, при чому не лише вищої, а й неперервної освіти, в тому числі й загальної середньої освіти: здобувачів загальної середньої освіти, шкільних учителів. Важливим, на наш погляд, є також можливість обміну, публічності навчальних матеріалів.

На думку М. Біль, в основі освітньої мобільності проявляється людський та інформаційний (певною мірою матеріальний) вимір щодо використання та нагромадження ресурсів. У контексті організації навчання, навіть без просторових переміщень, мобільність характеризує дві складові частини педагогічного процесу – засоби навчання та форми реалізації навчальної діяльності [19, с. 117]. Від якості загальної середньої освіти значною мірою залежить доступ населення до бажаних освітніх послуг, можливість здобуття освіти на наступних рівнях. Дослідник М. Біль слушно також зауважує, що освітня мобільність тісно корелює з мобільністю інформаційною, яка розкриває спроможність нагромадження, поширення та обміну інформаційних ресурсів.

У Законі України «Про освіту» задекларовані права педагогічних працівників на перепідготовку, підвищення кваліфікації, стажування, атестацію та умови реалізації міжнародної академічної мобільності (розроблення спільних освітніх програм з іноземними навчальними й науковими закладами, участь педагогів у програмах двостороннього й багатостороннього міжнародного обміну), що мають сприяти розвитку професійної мобільності вчителів. Особливого значення мобільність набуває в умовах конкуренції на ринку праці, що стимулює педагогів до самоосвіти, підвищення власного професіоналізму. Трудові переміщення є однією з форм визнання професійного статусу працівника, приведення фізичного, інтелектуального й духовного потенціалу у відповідність до умов його динамічного руху [21, с. 64]. Педагогічна Конституція Європи під час розробки стратегії академічної мобільності висуває нові вимоги до фахівця на глобальному ринку праці. Характерною особливістю становлення та функціонування нового вчителя, зазначається в Педагогічній Конституції Європи, є високий рівень його академічної мобільності – здатності адекватно реагувати на зміни педагогічної реальності, знаходити відповіді на виклики епохи, пересуватися в педагогічному просторі відповідно до завдань, актуалізованих суспільною освітньою політикою або ж у відповідь на зміну життєвих обставин. Академічна мобільність утримує вчителя в стані готовності до змін суспільної освітньої політики, вимагає підвищення рівня його адаптаційних можливостей, формує платформу творчого підходу до педагогічної справи, виступає основою для самовираження в процесі всього його життя як професіонала, а також сприяє формуванню кроскультурних цінностей учителя, толерантності, налаштованості на співпрацю.

У процесі навчання педагогічного працівника впродовж життя виділяють три основні етапи: відправну формальну освіту; початок професійної діяльності – педагогічну інтернатуру, яка повинна

супроводжуватися комплексом спеціальних заходів сприяння входженню працівника в професію; безперервний професійний розвиток.

Дослідники С. Кириченко, Т. Куценко, Л. Рибалко, Г. Твердохліб прийшли до висновку, що мобільність особистості є складовою частиною професійної самореалізації вчителів, яка забезпечує рух уперед до нових досягнень. Дослідницею І. Горбачовою визначено поняття «професійна мобільність учителя» як здатність особистості швидко реагувати на зміни в освітній галузі, сприймати й адекватно оцінювати нововведення в освіті, позбавлятися власних стереотипів, які заважають саморозкриттю та самоефективності, розробляти й упроваджувати авторські програми, інноваційні прийоми й методи, форми навчання та виховання учнів, мобілізувати школярів у демократичних освітніх умовах до активної участі в різних видах діяльності: навчально-пізнавальній, науково-дослідній, виховній, громадській, самоосвітній. Автором уточнено мотиваційно-особистісний, компетентісно-діяльнісний, рефлексивно-адаптивний компоненти професійної самореалізації вчителів закладів загальної середньої освіти; виокремлено загальнонаукові, професійні, соціально-особистісні, інструментальні компетенції професійної мобільності вчителів, розкрито їх зміст [23, с. 64–65].

Дослідники Є. Іванченко, Л. Горюнова, Н. Брижак розглядають поняття «професійна мобільність» як інтегровану якість особистості й сукупність якостей особистості.

В Європі поняття «професійна мобільність» розглядається через фундаменталізацію освіти. Французький учений Ф. Ваніскотт обґрунтував концепцію мобільності вчителя-європейця. Ми погоджуємося з його думкою, що «мобільність учителя – це здатність до змін, до прийняття нового, до системного мислення, до розуміння взаємозв'язків і взаємозалежності в суспільному розвитку» [24, с. 32].

Професійна мобільність проявляється у творчому характері діяльності, в активному пошуку новаторських підходів та інноваційних технологій, особистій ініціативі й професійній комунікабельності, реалізація яких стає можливою завдяки «мобільності» [21, с. 65].

Думки вчених неоднозначні щодо видів професійної мобільності. Н. Латуша професійну мобільність поділяє на вертикальну й горизонтальну й, що важливо, здійснює їх порівняльний аналіз.

Ми вважаємо, що професійна мобільність є якісною складовою частиною особистості як фахівця; її формування має розпочинатися ще під час навчання в закладі вищої освіти. Тобто між академічною та професійною мобільністю існує тісна взаємозалежність.

Ще одним важливим видом освітньої мобільності є наукова мобільність. У країнах Європи

освіта й наука становлять єдине ціле. Система освіти України має певну специфіку, не всі заклади вищої освіти України є осередками наукової діяльності. Це питання, на нашу думку, потребує окремого вивчення та викладення в науковій літературі.

Д. Свириденко також звертає особливу увагу на потребу у філософському обґрунтуванні імплементації нових освітніх технологій до освітньої практики, адже може виникнути ситуація з невідповідністю сучасного рівня розвитку освітніх технологій (як форми) її змісту, коли стара методика буде отримувати «нові колеса» й технологічне оснащення. Філософія освіти має легітимізувати нові технологічні підходи й прогнозувати їхній вплив на розвиток освіти, оцінювати їхню відповідність духу епохи [1, с. 164].

Висновки. Таким чином, автором зроблено спробу розглянути концептуальні засади освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи за схемою: мобільність – види мобільності – академічна мобільність, професійна мобільність – освітня мобільність. Акцентовано не лише на академічній мобільності вищої школи, але й на мобільності в системі неперервної освіти, зокрема увагу звернено на професійну мобільність учителя в системі загальної середньої освіти.

Автором розкрито сутність освітньої мобільності, сформульовано власне визначення поняття «освітня мобільність», уточнено її складові частини: академічна мобільність, наукова мобільність, професійна мобільність.

Освітня мобільність не може розглядатися лише як можливість для суб'єктів освітнього процесу навчатися, працювати за кордоном або як інструмент отримання дипломів чи формування майбутніх фахівців.

Розбудова системи національної освітньої мобільності сприяє якісному професійному розвитку впродовж усього життя, відкриває можливість для отримання неперервної освіти, постійного поглиблення компетенцій, формування актуальних знань, гнучкості, критичності мислення, творчої ініціативи, розвитку високого адаптаційного потенціалу.

Перспективами подальших розвідок у напрямі вбачаємо дослідження стану віртуальної мобільності неперервної освітньої системи України, «оскільки вона, з одного боку, є результатом функціонування системи безперервної освіти, а з іншого, – робить вплив на всі етапи формування та функціонування системи безперервної освіти» [2, с. 652], сприяє осучасненню освітньої діяльності, є характерною ознакою суспільства знань.

Література

1. Свириденко Д.Б. Аналіз ролі віртуальної академічної мобільності в обґрунтуванні засад розвитку

сучасної вищої освіти. *Українознавчий альманах*. 2014. № 17. С. 163–165.

2. Циганаш А.В. Роль академічної мобільності у професійному розвитку майбутніх фахівців. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 22. С. 652.

3. Прохоренко Т.Г. Професійна мобільність як фактор професійної успішності. *Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»*. 2017. № 4 (35). С. 167–174.

4. Свириденко Д.Б. Соціокультурні передумови зародження та генези європейських університетів: контекст академічної мобільності. *Вісник НАКККіМ*. 2014. № 2. С. 12.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : Перун, 2005. 1728 с.

6. Сергеева Ю.И. Академическая мобильность в Европе: история и современность : монография. Минск : ИВЦ Минфина, 2007. 168 с.

7. Кудрявцев П.П. Освітні мандрівки вихованців Київської академії за кордон у XVIII ст. Київ, 1914. С. 294.

8. Сушенцева Л.Л. Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема. *Креативна педагогіка : науково-методичний журнал*. 2011. Вип. 1. С. 129–136.

9. Хом'юк І.В. Теоретико-методичні засади формування базового рівня професійної мобільності майбутніх інженерів : монографія. Вінниця : ВНТУ, 2012. 379 с.

10. Брижак Н.Ю. Професійна мобільність як фахова якість майбутнього вчителя. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. № 1 (38). С. 67.

11. Андрущенко В.П. Академічна мобільність в українському просторі вищої освіти: реалії, виклики та перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2016. № 2. С. 5–11.

12. Гуляева Н.М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири. *Розбудова менеджмент-освіти в Україні : матеріали VI щорічної міжн. конф.*, м. Дніпропетровськ, 17–19 лютого 2005 р. Київ, 2005. С. 76–81.

13. Колодій А.Ф. Основи демократії : підручник для студентів вищих навчальних закладів / заг. ред. А.Ф. Колодій. Третє видання, оновлене і доповнене. Львів : Астролябія, 2009. 832 с.

14. Мокій А.І., Лапшина І.А. Академічна мобільність: виклики і загрози для людського капіталу України. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. 2009. № 11. С. 14–17.

15. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад. І.І. Бабин та ін. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.

16. Урри Дж. Мобільності / пер. с англ. А.В. Лазарева, вступ. стаття Н.А. Харламова. Москва : Издательская и консалтинговая группа «Праксис», 2012. 576 с.

17. Слюсаревський М.М. Психологія міграції : навчальний посібник. Кіровоград : ТОВ «Імекс ЛТД», 2013. 244 с.

18. Хоминець С.І. Поняття та види академічної мобільності студентів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2019. № 2 (45). С. 223–227.

19. Фамілярська Л.Л. Мобільність як перспективна складова сучасного освітнього процесу. *Інформаційні*

технології і засоби навчання. 2014. Т. 41. Вип. 3. С. 127.

20. Про освіту : Закон України від 05 листопада 2020 р. № 978-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 01.01.2021).

21. Латуша Н.В. Поняття «Професійна мобільність» у педагогічному аспекті. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. 2014. Вип. 42. Ч. 2. С. 6–9.

22. Педагогічна Конституція Європи. URL: <http://iscs-journal.npu.edu.ua>.

23. Горбачова І.І. Професійна мобільність вчителя в мінливому освітньому середовищі. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2017. Вип. 43. С. 59–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ttmniv_2017_43_8.

24. Професійна освіта : словник, навчальний посібник / за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища шк., 2000. 380 с.

25. Byram M., Dervin F. Students, Staff and Academic Mobility in Higher Education. URL: <http://eprints.usq.edu.au/8075/4/Binder1.pdf>.

26. Knight J. Internationalization Remodelled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education*. 2004. Vol. 8. No. 1. P. 5–31.

27. Teichler U. The Role of the European Union in the Internationalization of Higher Education. The Globalization of Higher Education. Buckingham: *Open University Press and SRHE*. 1998. P. 88–99.

Анотація

Швидун Л. Т. Про концептуальні засади освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи. – Стаття.

У статті автором зроблено спробу розглянути концептуальні засади освітньої мобільності в науково-освітньому просторі України та Європи за схемою мобільність – види мобільності – академічна мобільність, професійна мобільність – освітня мобільність. Акцентовано не лише на академічній мобільності вищої школи, але й розкриті її можливості у системі неперервної освіти, зокрема загальної середньої освіти.

Автором проаналізовано сутність освітньої мобільності, сформульовано власне визначення поняття «освітня мобільність», уточнено її складові частини: академічна мобільність, наукова мобільність, професійна мобільність.

Освітню професійну мобільність розкрито як внутрішній механізм розвитку людини, як якісне й ефективне перетворення навколишнього професійного й життєвого середовища, а не лише як можливість для суб'єктів освітнього процесу навчатися, працювати за кордоном або як інструмент отримання дипломів.

Звернено увагу на розбудову системи національної освітньої мобільності, яка сприятиме якісному професійному розвитку впродовж усього життя, відкриватиме можливості для отримання неперервної освіти, постійного поглиблення компетенцій, формування актуальних знань, гнучкості, критичності мислення, творчої ініціативи, розвитку високого адаптаційного потенціалу.

Чільне місце в статті відведено внутрішній освітній мобільності, яка збільшує шанси людини на самореалізацію, підвищує якість трудових ресурсів національної економіки, що, на думку автора, має стати відповіддю освітньої системи України на виклики глобального освітнього простору.

Перспективними напрямками подальших розвідок автор вважає дослідження освітньої мобільності системи неперервної освіти України, зокрема віртуальної мобільності, оскільки вона є характерною ознакою суспільства знань, а також сприяє осучасненню освітньої діяльності в умовах глобалізації суспільства.

Ключові слова: мобільність, освітня мобільність, професійна мобільність, академічна мобільність, модернізація, освітній простір, вища освіта, неперервна освіта.

Summary

Shvydun L. T. On the conceptual principles of educational mobility in the scientific and educational space of Ukraine and Europe. – Article.

In the article the author attempts to consider the conceptual principles of educational mobility in the scientific and educational space of Ukraine and Europe according to the scheme: mobility – types of mobility – academic mobility, professional mobility – educational mobility. The academic mobility of higher education and the disclosure of its opportunities in the system of continuing education (in particular, general secondary education) are emphasized.

The author analyzes the essence of educational mobility, gives her own definition of “educational mobility”, and clarifies its components such as academic mobility, scientific mobility, and professional mobility.

Educational professional mobility is revealed not only as an opportunity for subjects of the educational process to study and work abroad or as a tool for obtaining diplomas, but also as an internal mechanism of personal growth, as a qualitative and effective transformation of the professional and living environment.

We also pay attention to the development of a system of national educational mobility, which will contribute to high-quality lifelong professional development as well as give opportunities for continuing education, constant deepening of competencies, forming relevant knowledge, flexibility, critical thinking, creative initiative, and developing high adaptive potential.

In the article the main place is devoted to internal educational mobility, which increases a person's chances for self-realization, improves the quality of labour resources of the national economy, which, according to the author, should become the response of the educational system of Ukraine to the challenges of the global educational space.

The author considers that promising directions for further research could be the study of educational mobility of the system of continuing education of Ukraine, particularly virtual mobility should be focused on since it is a characteristic feature of the knowledge society, and also contributes to the modernization of educational activities in a globalized world.

Keywords: mobility, educational mobility, professional mobility, academic mobility, modernization, educational space, higher education, continuing education.